

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ЛЕКЦІЙ, ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

(м. Івано-Франківськ)

Вступ. Лекція є важливим засобом розвитку пізнавальної активності студентів. Їй належить провідна роль серед всіх форм навчально-виховної роботи, адже в ній узагальнюється досвід вітчизняних та світових морфологічних шкіл [2, 3]. Мета лекції – дати мотивацію теми, викликати до неї інтерес. Надмета лекції – викликати думки, що виходять за межі її змісту, що має філософське, моральне, естетичне значення [4].

Основна частина. Традиційні форми проведення лекцій (інформаційна лекція) не дають можливості студентам розвинути творчі здібності і практичні навички майбутнього лікаря, хоча, безумовно, за умови підготовки викладача можна систематизувати та структурувати величезний пласт знань студентів [2]. У зв'язку з цим вважаємо доцільним застосовувати нестандартні форми навчання (активні та інтерактивні моделі) під час проведення лекційних занять. Вони дають змогу забезпечити високий рівень професіоналізму майбутнього фахівця, який комфортно відчуватиме себе в сучасних інформаційних потоках, людини толерантної, творчої, здатної до інтенсивних внутрішніх і зовнішніх змін. Тому нашою **метою** є застосування активних та інтерактивних моделей навчання під час лекційних занять, що дозволить стимулювати пізнавальну активність і самостійність думок студентів, залучити їх до процесу розуміння та усвідомлення отриманої інформації.

За способом викладу матеріалу серед нетрадиційних форм лекцій виокремлюють: проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції або лекції дискусії, лекції із заздалегідь запланованими помилками, лекції прес-конференції, лекції-діалоги, міні-лекції. В основі цих форм лекцій лежать наступні принципи контекстного навчання [2, 3]:

- **принцип проблемності**, який передбачає подання лекційного матеріалу у вигляді проблемних ситуацій і залучення слухачів до спільного аналізу та пошуку рішень;

- **принцип спільної колективної діяльності** полягає у проведенні невеликих дискусій в процесі лекції під час аналізу та вирішення проблемних ситуацій, що дозволяє створити активну, творчу та емоційно позитивну атмосферу;

- **принцип ігрової діяльності** використовується для активізації слухачів. Використовуючи ігрову діяльність на початку лекції лектор сприяє зняттю емоційної напруги, створенню творчої атмосфери та формуванню пізнавальної мотивації, які дозволяють

розв'язувати серйозні професійні задачі як навчального, так і дослідницького характеру;

- **принцип діалогового спілкування** забезпечується у вигляді діалогу між лектором і студентами.

У відповідності до вищевказаних принципів нетрадиційні форми лекцій направлені на розкриття креативних здібностей студентів і покликані забезпечити в процесі лекції виконання таких завдань: створення та обговорення проблеми та пошук шляхів її розв'язання; застосування знань на практиці; спрямування студентів до розуміння та оцінювання методів, що застосовує викладач, їх засвоєння задля перенесення та інтерпретації в подальшій роботі; розвиток клінічного мислення у студентів.

На кафедрі анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії Івано-Франківського національного медичного університету серед нетрадиційних форм лекцій найбільш часто застосовуваними є проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції-діалоги.

Проблемна лекція, на відміну від інформаційної (студенти на ній отримують готову інформацію, яку необхідно запам'ятати), починається з питань, постановки проблеми, яку в процесі викладення лектором матеріалу необхідно вирішити. Проблемні питання вимагають неоднотипового вирішення, тобто готової схеми розв'язання в минулому досвіді нема. Таким чином, проблемна лекція активізує особистий пошук студентів на дослідницьку діяльність і формування в них клінічного мислення. Лектор на початку лекції створює проблему, а в подальшому, використовуючи певні методичні підходи, залучає слухачів у спілкування і, ніби, підштовхує студентів до пошуку правильного рішення. Проблемна лекція передбачає високу активність студентів й ефективність засвоєного матеріалу. Вона включає 2 етапи: «мозковий штурм» і селекцію ідей. Перший етап направлений на колективне вирішення поставленої проблеми. Студенти формулюють будь-які варіанти вирішення, які спали їм на думку. Після цього лектор разом з студентами опрацьовує кожну ідею і обґрунтовує прийняття чи відкидання її. Ефективність засвоєної інформації здобутої шляхом «мозкової атаки» значно вища, ніж тоді коли її подає викладач. Матеріал здобутий таким шляхом не тільки ефективно засвоюється, але і тривалий час зберігається в пам'яті. На такій лекції студент знаходиться в соціально активній позиції, особливо коли лекція відбувається у формі живого діалогу. Така лекція дає можливість налагодити зворотній зв'язок між

аудиторією та викладачем, а діалогові форми взаємодії дозволяють викладачеві спочатку встановити, а потім і контролювати цей зв'язок. За допомогою проблемної лекції забезпечується досягнення трьох основних дидактичних цілей [1]: 1) засвоєння студентами теоретичних знань; 2) розвиток клінічного мислення; 3) формування пізнавального інтересу до змісту навчальної дисципліни та професійної мотивації майбутнього спеціаліста.

Лекція-візуалізація передбачає використання лектором демонстраційних матеріалів, які не лише доповнюють словесну інформацію, але й самі виступають носіями змістовної ситуації. Як відомо [1] при традиційних формах лекції студенти засвоюють близько 15% поданої усно інформації викладача. Натомість лекція-візуалізація дає можливість використовувати крім слухового аналізатора ще й зоровий. Процес візуалізації супроводжується образним мисленням, яке слугує опорою для розумових і практичних дій, в результаті чого засвоюється до 65% отриманої інформації. Для більш ефективного засвоєння інформації при підготовці лекції-візуалізації використовуються різні засоби її подання: мультимедійні презентації, макропрепарати, мікрофотографії, короткотривалі 2-3 хв навчальні фільми, побудова схем і малюнків на очах у слухачів. Такі лекції дозволяють: полегшити засвоєння матеріалу студентам; підтримувати постійний інтерес та увагу студентів до матеріалів викладених лектором; сприймати студентами значний об'єм матеріалу; забезпечити систематизацію наявних у студентів знань; вирішувати створені проблемні ситуації.

Найчастіше лекцію-візуалізацію використовують при викладанні узагальнюючих та абстрактних тем, які важко сприймаються в традиційних формах, а також на початку навчання – для підвищення зацікавленості студентів даною дисципліною [2]. Для ефективного засвоєння інформації студентами у візуальній лекції важливими є візуальна логіка, ритм подачі матеріалу, його дозування, майстерність і стиль спілкування викладача з аудиторією [4].

Лекція-діалог (лекція-бесіда) є найбільш поширеною простою формою активного залучення студентів в навчальний процес за рахунок безпосереднього діалогу викладача з аудиторією [1, 2]. Перевага цієї форми нетрадиційної лекції полягає в тому, що вона дозволяє спрямовувати увагу студентів на найбільш важливі питання теми, визначати зміст і темп викладення навчального матеріалу з урахуванням особливостей студентів. Проте ефективність лекції-бесіди для великих аудиторій (60-100 чоловік) є низькою, оскільки не дозволяє кожного студента залучити в діалог. В першу чергу це пов'язано з дефіцитом часу, навіть якщо група невелика. До участі в лекції-бесіді студентів залучають запитаннями на початку лекції та в її процесі, як вже описано в проблемній лекції. Запитання можна адресувати всій аудиторії. Студенти обдумуючи відповідь на запитання, отримують можливість самостійно прийти до тих висновків і узагальнень, які лектор повинен був їм повідомити, що значно підвищує інтерес і ступінь засвоєння матеріалу студентами. Методична специфіка лекції-бесіди полягає в тому, що лектор виступає і в ролі інформатора, і в ролі співбесідника, що вміло направляє хід діалогу зустрічними питаннями. При цьому функції лектора передбачають таку постановку питань, яка веде до зіткнення думок і, відповідно, до пошуку аргументів, до поглибленого аналізу проблем, що розглядаються. В цілому лекція-бесіда дає можливість учасникам дискусії прийти до кінцевого результату, до істини.

Висновки. Застосування нетрадиційних форм лекцій у вищих навчальних закладах медичного профілю сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань, збереженню інтересу до навчальної дисципліни, а також формуванню професійних умінь та навичок майбутніх лікарів. В ході діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, приймати участь у дискусії, що, відповідно, робить продуктивним сам процес навчання.

Література

1. Впровадження інтерактивних методів при вивченні фізіології студентами буковинського державного медичного університету / Тимофійчук І. Р., Семененко С. Б., Кузнєцова О. В., Роман Л. А. // Всеукраїнська навчально-наукова конференція з міжнародною участю «Досягнення і перспективи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України», присвячена 160-річчю з дня народження І. Я. Горбачевського. – Тернопіль, 15–16 травня, 2014. – С. 386-389.
2. Караван Ю. В. Нетрадиційні форми лекцій у вищій школі / Ю. В. Караван, А. О. Саницька, М. С. Ташак // Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя : збірник статей. – Запоріжжя : Видавництво ПА, 2012. – С. 11-19.
3. Коваленко А. Б. Особливості застосування методів активного навчання при підготовці до професійної діяльності / А. Б. Коваленко // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2009. – №5. – С. 77-81.
4. Новаченко Т. В. Використання активних та інтерактивних форм і методів навчання у вищій школі / Т. В. Новаченко // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – Вип. 6. – С. 227-234.

УДК 371.1+378.147:61+611:378.147

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ЛЕКЦІЙ, ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Жураківська О. Я.

Резюме. У статті розглядається досвід застосування активних та інтерактивних моделей навчання під час лекційних занять на кафедрі анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії

Івано-Франківського національного медичного університету. За способом викладу матеріалу серед нетрадиційних форм використовують: проблемні лекції, лекції-візуалізації, лекції-діалоги. Застосування нетрадиційних форм лекцій сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань студента-ми, збереженню інтересу до навчальної дисципліни, а також формуванню професійних умінь та навичок майбутніх лікарів. В ході діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, приймати участь у дискусії, що, відповідно, робить продуктивним сам процес навчання.

Ключові слова: лекція, анатомія людини, активні та інтерактивні методи навчання.

УДК 371.1+378.147:61+611:378.147

НЕТРАДИЦИОННЫЕ ФОРМЫ ЛЕКЦИЙ, КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Журакивская О. Я.

Резюме. В статье рассматривается опыт применения активных и интерактивных моделей обучения на лекциях кафедры анатомии человека, оперативной хирургии и топографической анатомии Ивано-Франковского национального медицинского университета. По способу изложения материала среди нетрадиционных форм используют: проблемные лекции, лекции-визуализации, лекции-диалоги. Применение нетрадиционных форм лекций способствует повышению эффективности усвоения знаний студентами, сохранению интереса к учебной дисциплине, а также формированию профессиональных умений и навыков будущих врачей. В ходе диалогового обучения студенты учатся критически мыслить, решать сложные проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать продуманные решения, участвовать в дискуссии, что, соответственно, делает продуктивным сам процесс обучения.

Ключевые слова: лекция, анатомия человека, активные и интерактивные методы обучения.

UDC 371.1+378.147:61+611:378.147

Nontraditional Forms of Lectures as a Means of Improving the Effectiveness of Teaching Students in Higher Medical Institutions

Zhurakivska O. Ya.

Abstract. Traditional forms of lectures (information lecture) do not allow students to be creative and develop practical skills of the future doctor, although, of course provided teachers training it can be systematized and structured in a huge reservoir of students' knowledge. Therefore, our goal is the use of active and interactive learning models during lectures that will stimulate cognitive activity and independence of students' thoughts to involve them in the process of understanding and awareness of the information received.

At the department of human anatomy, operative surgery and topographic anatomy of the Ivano-Frankivsk National Medical University among non-traditional forms of lectures most frequently are also used problem lectures, visualization lectures, conversation lectures.

Problem lecture, unlike information (students get on it ready information which is necessary to remember), begins with the questions, statement of the problem, which in the course of lecturer presentation of material is necessary to solve. It includes 2 stages: "brainstorm" and ideas selection. The first phase is aimed at collective resolution of the problem. Students formulate any solutions that come to their mind. Then lecturer with students works out every idea and justifies the acceptance or rejection of it. Material acquired in this way is not only effectively mastered, but for a long time is stored in memory. This lecture gives an opportunity to provide feedback between the audience and the teacher, and interactive forms of interaction allow the teacher to first install and then monitor the connection.

Lecture visualization involves the use by a lecturer of demonstration materials, which not only complement the verbal information, but they themselves are the carriers of the content of the situation. For better assimilation of information in preparing visualization lectures using various means of its input: multimedia presentations, macro preparations, micrographs, short-term training videos for 2-3 minutes, building schemes and drawings in front of the audience. Such lectures allow, facilitate mastering of material by students; support constant interest and students' attention to the material set out by lecturer; perceive by students a significant amount of material, provide systematization of available knowledge in students; solve designed problem situations.

Lecture-dialogue (lecture-conversation) is the most common form of simple active involvement of students in the learning process through direct dialogue of teacher with the audience. It allows directing students' attention to the most important question of the theme, determining the content and pace of educational material presentation taking into account peculiarities of students.

Thus, the use of non-traditional forms of lectures in higher educational institutions of medical profile enhances the effectiveness of learning, preservation of interest to subject, as well as the formation of professional abilities and skills of future physicians.

Keywords: lectures, human anatomy, active and interactive teaching methods.

Стаття надійшла 29. 01. 2015 р.